

Ilmiöpöytä vuorovaikutteisena tiedon tuottamisen mallina: Työkaluja tiedontuottajien ja -hyödyntäjien välisen vuoropuhelun edistämiseen

Aapo Hiilamo, Tiina Huttu, Jaakko Helander,
Marjo Kurki & Tiina Ristikari

Viittausohje:

Hiilamo, A., Huttu, T., Helander, J., Kurki, M., & Ristikari, T. (2023). Ilmiöpöytä vuorovaikutteisena tiedon tuottamisen mallina: Työkaluja tiedontuottajien ja -hyödyntäjien välisen vuoropuhelun edistämiseen. *Prologi – Viestinnän ja vuorovaikutuksen tieteellinen aikakauslehti*, 19(1), 93–103. <https://doi.org/10.33352/prlg.119961>

To cite this article:

Hiilamo, A., Huttu, T., Helander, J., Kurki, M., & Ristikari, T. (2023). Ilmiöpöytä vuorovaikutteisena tiedon tuottamisen mallina: Työkaluja tiedontuottajien ja -hyödyntäjien välisen vuoropuhelun edistämiseen [“Ilmiöpöytä” model to promote the interaction between research and decision-making]. *Prologi – Journal of Communication and Social Interaction*, 19(1), 93–103. <https://doi.org/10.33352/prlg.119961>

Prologi

– Viestinnän ja vuorovaikutuksen
tieteellinen aikakauslehti

journal.fi/prologi/

ruotsiksi: Prologi – Tidskrift för Kommunikation och Social Interaktion
englanniksi: Prologi – Journal of Communication and Social Interaction

Julkaisija: Prologos ry.

Avoin julkaisu / Open Access
ISSN 2342-3684 / verkko

Tutkimuspuheenvuoro

Prologi, 19(1)

93–103

<https://doi.org/10.33352/prlg.119961>

Ilmiöpöytä vuorovaikutteisena tiedon tuottamisen mallina: Työkaluja tiedontuottajien ja -hyödyntäjien välisen vuoropuhelun edistämiseen

Aapo Hiilamo

PhD, erikoistutkija

Itsenäisyyden Juhlavuoden Lastensäätiö Imla

aapo.hiilamo@itla.fi

Tiina Huttu

FL, tiedeviestinnän asiantuntija

Itsenäisyyden Juhlavuoden Lastensäätiö Imla

tiina.huttu@itla.fi

Jaakko Helander

Tutkijayliopettaja

Hämeen ammattikorkeakoulu

jaakko.helander@hamk.fi

Marjo Kurki

Erikoistutkija, ohjelmajohtaja

Itsenäisyyden Juhlavuoden Lastensäätiö Imla

marjo.kurki@itla.fi

Tiina Ristikari

Tutkimusprofessori, kehitysjohtaja

Itsenäisyyden Juhlavuoden Lastensäätiö Imla

tiina.ristikari@itla.fi

Tiivistelmä

Tässä tutkimuspuheenvuorossa kuvaamme ilmiöpöytäprosessia menetelmällisenä kokeiluna edistää tutkimuksen ja päätöksenteon vuorovaikutusta. Ilmiöpöytäprosessi on innovatiivinen tiedeviestinnän menetelmä monimutkaisen ilmiön haltuun ottamiseksi dialogin keinoin. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö Imla järjesti syksyn 2021 ja kevään 2022 aikana kolme ilmiöpöytäkeskustelua, jotka käsitelivät perhetaustan ja koulutuksen yhteyksiä. Tavoitteenamme oli syntetisoida ja välittää aiheen tutkimustietoa yhdistämällä ilmiöpöydistä saatua asiantuntijatiettoa ja systemaattista tiedonhakua. Tarkastelemme tässä puheenvuorossa dialogin käsitettä ja tiedon selväksi tekemisen merkitystä tiedeviestinnän näkökulmasta sekä ilmiöpöytäprosessimenetelmän mahdollisuuksia, haasteita ja kehityskohtia. Keskustelemme siitä,

miten tutkijat, ammattilaiset ja päättäjät voivat hyötyä dialogisesta prosessista ja miten ilmiöpohjainen lähestymistapa edistää tiedon jalostumista ja hyödyntämistä päätöksenteon tukena sekä lisää tiedonvaihtoa eri ryhmien välillä. Lopuksi pohdimme, miten ilmiöpöytäprosessi huomioi erilaiset tiedonintressit ilmiön diagnosoinnista sen ratkaisemiseen ja miten se tekee näkyväksi tutkimuksen ja käytännön vuoropuhelun puutteen. Tapaustutkimuksen keskeisenä löydöksenä ovat ammattilaisten, päätöksentekijöiden ja tutkijoiden ilmaisema halu avoimeen ja tasavertaiseen dialogiin yksisuuntaisten viestien sijaan sekä dialogisten kanavien puute ammattilaisten, tutkijoiden ja päättäjien välillä. Päätöksentekijöille dialogisten menetelmien käyttö, kuten ilmiöpöytäprosessi, tarjoaa syntetisoidun tutkimustiedon lisäksi mahdollisuuden rikastaa ymmärrystä kompleksisista ilmiöistä.

ASIASANAT: asiantuntija, dialogisuus, ilmiöpöytäprosessi, päätöksentekijä, tutkija, tutkimustiedon syntetisoiminen

Johdanto

Tehokas vuorovaikutus tutkijoiden ja päättäjien välillä on edellytys tieteen yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle. Poliitikoilla ja muilla päättäjillä on halua perustaa päätöksensä ja toimenpanonsa tutkittuun tietoon ja siten heillä on tarve koherenteille ja ilmiöpohjaisille tietosynteeseille. Koska yhteiskunnan tietotarpeet muuttuvat nopeasti ja liittyvät usein yhä laajempiin kokonaisuuksiin ja ilmiöihin, pelkkä tutkimustulosten välittäminen tutkijoilta tutkimustiedon hyödyntäjille ei riitä päätöksenteon pohjaksi (Cairney & Kwiatkowski, 2017).

Jotta tieteellisesti tuotetulla tiedolla olisi merkitystä päätöksenteossa, tarvitaan tutkimustiedon kuratointia ja dialogista lähestymistapaa. Tiedon kuratoinnilla eli selväksi tekemisellä tarkoitamme oleellisen ja luotettavan tiedon tunnistamista, kokoamista ja kiteyttämistä. Dialogista otetta, jolla tässä tarkoitamme jaetun merkityksen luomista monista näkökulmista (Aarnio, 1999), tarvitaan yhteisen tietopohjan rakentamiseen. Dialogissa päättäjät ja tutkijat tulkitsevat tietoa ja jäsentävät kokonaisuuksia yhdessä. Tällöin on myös mahdollista hahmottaa, mihin kysymyksiin liittyy tiedollista epävarmuutta ja mihin arvoerimielisyyksiä.

Yhteiskunnallisesti vaikuttava tutkimus edellyttää, että tutkimusten tekijät ovat tietoisia *yhteiskunnassa ilmenevistä keskeisistä asioista ja kehityskuluista*. Tutkimuksella ei ole vaikutavuutta, jollei se kykene vuorovaikutukseen kohteena olevan ilmiön ja siihen liittyvien tekijöiden kanssa. Kriittinen katse on aiheellista kohdistaa siis tutkimuksen tuottajien ja hyödyntäjien vuorovaikutukseen. Emme tässä puheenvuorossa käsittele tarkemmin tutkimuksen vaikuttavuutta, sen määritelmiä tai mittaamisen haasteita (ks. esim. Kärkkäinen, 2020; Mustajoki, 2017). Sen sijaan keskitymme vaikuttavuuden yhteen osaan, vuorovaikutukseen ja sen edistämiseen erityisesti päätöksentekijöiden ja tutkijoiden välillä.

Tässä tutkimuspuheenvuorossa tarkastelemme soveltamaamme ilmiöpöytäprosessia: missä määrin menetelmä voi vastata tutkimuksen vuorovaikutuksen haasteisiin, kun tutkittu tieto on sirpaleista ja epävarmaa? Ilmiöpöytäprosessilla tarkoitetaan iteratiivista, ilmiöpohjaista ja dialogista keskustelua ja tiedon syntetisointiprosessia. Käytämme esimerkkinä yhtä tutkimusaihetta eli perhetaustan mukaisia eroja koulutuksessa, koska koulutuksen eriarvoisuus on tärkeänä pidetty mutta kompleksinen ja erimielisyyksiä synnyttävä aihe niin tutkijoille

kuin päättäjille. Kysymme, miten käytetty ilmiöpöytäprosessi auttaa tutkijoita ja päättäjiä perhetaustan ja koulutuksen keskeisten kysymysten jäsentämisessä ja ratkaisujen löytämisessä.

Tutkimuksen vaikuttavuudesta, vuorovaikutuksesta ja käytöstä päätöksenteossa on julkaistu lukuisia oppikirjoja, selvityksiä ja artikkeleita, jotka käsittelevät näitä aiheita yleisellä tasolla (mm. Hellström ym., 2019; Koskinen ym., 2018; Muhonen, 2018; Raisio ym., 2018). Vaikka tutkimuksen vuorovaikutusta edellytetään ja siihen panostetaan, suomalaisessa kirjallisuudessa ei kuitenkaan ole tutkimuksia vuorovaikutusta tukevista konkreettisista malleista. Koska tutkijoilta vaaditaan konkreettisia vuorovaikutussuunnitelmia, on tarvetta esimerkeille toimintamalleista, joilla vuorovaikutusta voidaan käytännössä vauhdittaa.

Tämä tutkimuspuheenvuoro vastaa osaltaan tähän tietoaukkoon. Kuvaamme alun perin Suomalaisen Tiedeakatemian tiedeviestinnän kehittämishankkeen Sofin kehittämää ilmiökarttaprosessia (Tiedeneuvonnan kehittämissuunnitelma Sofi, 2021), joka on tutkimuksen synteetisoinnin ja vuorovaikutuksen edistämiseen luotu konkreettinen malli. Olemme soveltaneet tätä mallia ja käyttäneet sitä perhetaustan ja koulutuksen tutkimuksen kuratointiin sekä dialogin edistämiseen.

Mikä on Iltan ilmiöpöytäprosessi?

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (2022) sovelsi yhteistyössä Hämeen ammattikorkeakoulun Edu-tutkimusyksikön kanssa Ilmiökartta-menetelmää. Menetelmää sovellettiin osana Iltan Samalta viivalta – Ratkaisuja lapsiperheköyhyyteen -ohjelmaa. Sofi-kehittämissuunnitelman kehittäminen ilmiökarttaprosessi on

konkreettinen malli, jonka avulla pyritään edistämään tutkimuksen synteetisointia ja päätöksentekijöiden ja tiedeyhteisön vuorovaikutusta (Tiedeneuvonnan kehittämissuunnitelma Sofi, 2021). Sofin alkuperäinen ilmiökarttaprosessi käsitteli digitaalisen median vaikutuksia lapsiin, nuoriin ja ikäihmisiin. Iltan prosessin tavoitteena oli selvittää perhetaustaa ja koulutuspolkuja koskevaa tutkimusta.

Ilmiökartan tarkoituksena on havainnollistaa, mitä ilmiöstä tiedetään luotettavasti tuoreimman tutkimuksen perusteella. Tavoitteena on luoda tiedollinen kokonaiskuva ja muodostaa luotettava ja käyttäjien tarpeisiin vastaava tietosynteesi ilmiöstä. Ilmiökartta tuotetaan tiiviissä yhteistyössä aiheen parissa toimivien asiantuntijoiden niin tutkijoiden kuin hallinnon ja järjestöjen edustajien kanssa.

Ilmiökartta koostuu ilmiötä käsittelevää tietoa eri tavalla jäsentävistä tai esittävästä osista, joita ovat esimerkiksi tietosynteesit, tutkimusaukkojen kartoitus, toimenpide-ehdotukset, näytön asteen arviointi, kirjallisuuslista sekä menetelmä- ja prosessikuvaukset. Ilmiökartta-menetelmää on kuitenkin tarkoitus soveltaa kulloiseenkin tarpeeseen sopivaksi, joten myös kirjalliset tuotokset ovat hankekohtaisia.

Iltan prosessi koostui kolmesta keskustelutilaisuudesta, niin kutsutuista ilmiöpöytäkeskusteluista ja näiden ympärille rakennetusta tiedon ymmärrettäväksi tekemisestä ja viestinnästä. Menetelmässä on keskeistä ilmiöpohjainen, dialoginen ja iteratiivinen lähestymistapa. On syytä korostaa, että vaikka otimme mallia Sofin lähestymistavasta, lopullinen toimintamallimme on itsenäinen ja eroaa useassa suhteessa alkuperäisestä mallista, kuten alla kuvaamme tarkemmin.

Valitsimme tarkasteltavaksi ilmiöksi perhetaustan ja koulutuksen yhteyden, koska kyseessä on kompleksinen ilmiö, johon yksinkertainen tutkimuksen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tuotos-vaikutusmalli ei ole sopiva. Aiheeseen liittyy useita tyyppillisiä tutkimuksen vuorovaikutuksen haasteita, kuten tiedon sirpaleisuus, termien monimerkityksellisyys, kausaalisuhteiden epävarmuus sekä tutkijoiden ja tutkimusalojen moniäänisyys.

Jotta tietosynteesi olisi tarkoituksenmukainen, sen kohdeilmiö täytyy määritellä ja rajata huolellisesti. Tämä tehdään Ilmiökartta-menetelmässä dialogisesti ilmiöpöydissä alan keskeisten asiantuntijoiden ja toimijoiden kanssa. Tavoitteena on saada monipuolinen kuva ilmiöstä, siihen liittyvistä tietotarpeista ja käsitteistä sekä siitä, millaisia hankkeita ilmiön ympärillä on käynnissä.

Ilmiöpöytämenetelmä lapsiperheköyhyyden jäsentämisessä

Perhetaustan yhteys koulutukseen on keskeinen lapsiperheköyhyyden ylisukupolvisuuden mekanismi, joten halusimme luoda kokonaiskuvan ilmiöstä ohjaamaan Samalta viivalta -ohjelmassa tehtävää työtä. Tavoitteena oli myös vauhdittaa tutkijoiden, ammattilaisten ja päättäjien välistä vuorovaikutusta aiheen parissa. Koulutukseen liittyvä eriarvoisuus on kompleksinen yhteiskunnallinen epäkohta, joka koskettaa haavoittuvassa asemassa olevan väestönosan lisäksi myös monia ammattiryhmiä. Perhetaustaan ja koulutuspolkuihin liittyvää tutkimustietoa on esitelty lukuisissa raporteissa (esim. Bernelius & Huilla, 2021; Karhunen & Uusitalo, 2017; Keski-Petäjä & Witting, 2016). Kartoitettava ja vuorovaikutuksellinen lähestymistapa tutkimustiedon syntetisointiin ja tut-

kimusaiheiden tunnistamiseen on kuitenkin arviomme mukaan puuttunut.

Kokeilu otettiin osaksi Samalta viivalta -ohjelmaa, koska Itlan tehtävä on rakentaa siltoja tutkimuksen ja käytännön välille. Ohjelman tavoitteena on luoda päätöksenteon tueksi poikkeittieteellinen kokonaiskuva lapsiperheköyhyyden tilasta Suomessa, tunnistaa mahdollisia ratkaisuja köyhyyden ja sen haittojen vähentämiseksi sekä vauhdittaa keskustelua aiheesta (Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö, 2021a). Sovelsimme Sofin mallia, koska kotimainen tutkimuskirjallisuus perhetaustan ja koulutuksen välisistä yhteyksistä on hajanaista ja sisältää osin ristiriitaisia tuloksia ja koska aiheen tutkijoiden ja käytännön toimijoiden vuorovaikutuksessa on puutteita.

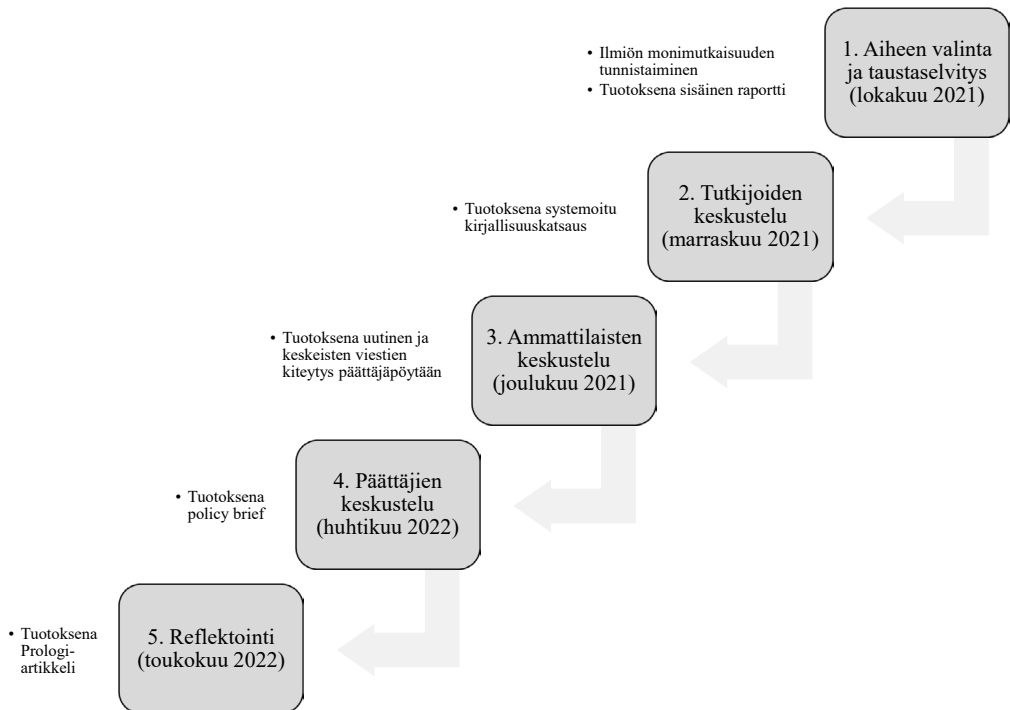
Järjestimme syksyn 2021 ja kevään 2022 aikana kolme ilmiöpöytäkeskustelua, joiden avulla muodostettiin ajankohtainen kokonaiskuva siitä, mitä perhetaustan yhteydestä koulutukseen tiedetään. Hankekumppaneiden yhteistyössä muokkaama, iteratiivinen ilmiökarttaprosessi koostui viidestä osasta: 1) valmistelevalta kirjallisuuskatsauksesta, 2) tutkijoiden ilmiöpöydästä ja tietosynteesistä, 3) ammattilaisten keskustelusta, 4) päättäjien keskustelusta ja 5) reflektointivaiheesta. Prosessin iteratiivisuus tarkoitti, että edeltävät vaiheet muokkasivat seuraavien vaiheiden sisältöjä ja uudelleen ohjasivat dialogin fokusta. Vaiheet on kuvattu kuviossa 1, tarkastelemme seuraavassa näitä vaihteita tarkemmin.

Aloitimme prosessin kevyellä tiedonhaulla tie-teellisistä tietokannoista. Tavoitteena oli löytää aihepiirin tutkijoita ja ammattilaisia kutsuttaviksi dialogisiin ilmiöpöytiin. Halusimme muodostaa kuvan ilmiön tutkimuskentästä ja tunnistaa keskeiset asiantuntijat, asiasanat ja kiistakysymykset. Vaiheen tuotoksena syntyi

alustava kirjallisuuskatsaus perhetaustaan ja koulutukseen liittyvistä teemoista. Tätä vaihetta kutsuimme *valmistelevalaksi kirjallisuuskatsaukseksi* ja käytimme sen tuotosta sisäisesti prosessin ohjaamiseen.

Toisessa vaiheessa järjestimme *tutkijoiden ilmiöpöytäkeskustelun*. Keskustelun tavoite oli tunnistaa keskeiset aiheeseen liittyvät väittämät tai tutkimuskysymykset. Tutkijakeskusteluun osallistui 11 tutkijaa, jotka olivat tutkineet perhetaustan ja koulutuksen yhteyttä sosiologiassa, kasvatustieteissä, taloustieteissä ja psykologiassa. Tutkijoiden valinnassa painotimme tutkimuksellista kontribuutiota aiheeseen ja sitä, että eri tieteenalojen näkökulmat tulivat edustetuiksi. Tutkijat valitsimme alustavan kirjallisuuskatsauksen perusteella. Tutkijoiden keskustelua ohjasi etukäteispyyntö

valmistella kolme kiteytystä tai myyttiä perhetaustan ja koulutuksen yhteydestä. *Keskustelu sisälsi kaksi kierrosta: ensimmäisessä tutkijat lausuiivat kiteytyksensä ja toisessa kierroksessa kommentoivat muiden kiteytyksiä.* Keskustelussa nousi esiin laajasti aihepiirin myyttejä ja väitteitä, mutta *tunnistimme kolme keskeistä kysymystä*, jotka toistuivat useissa puheenvuoroissa ja joista ei ollut selvää yksimielisyyttä tutkijoiden keskuudessa: 1) onko perhetaustan merkitys koulutuspolkuihin kasvanut, 2) onko yhteys Suomessa heikompi kuin muissa maissa ja 3) kasvattaako vai kaventaako koulutus- ja palvelujärjestelmä perhetaustan mukaisia eroja koulutuksessa? Keskustelun tarkempaa sisältöä on kuvattu aikaisemmassa artikkelissa (Huttu, 2021).

Kuvio 1. Ilmiöpöytäprosessin eteneminen.

Kolmesta tunnistetusta kysymyksestä toteutimme tutkijoiden keskustelun jälkeen systemoidun tiedonhaun ja tietosynteessin. Halusimme tunnistaa ja tiivistää tutkimuskirjallisuuden kysymysten ympäriltä. Tietosynteesiä ohjasivat systematisoidun kirjallisuuskatsauksen periaatteet, vaikka emme voineet suorittaa kaikkia systemaattisen kirjallisuuskatsauksen välivaiheita. Olemme julkaisseet tietosynteessin toisaalla (Hiilamo ym., 2022). Sen keskeisenä löydöksenä oli epäyhtenäinen kuva ajassa tapahtuneista muutoksista perhetaustan ja koulutuksen yhteydessä. Esiin nousi myös se, että tutkimukset yhtenäisesti raportoivat perhetaustan olevan vähemmän merkityksellinen koulutusloputulemien kannalta Suomessa kuin ulkomailla ja että koulutus- ja palvelujärjestelmän eri osat voivat sekä vahvistaa että heikentää perhetaustan ja koulutuksen yhteyttä.

Kolmannessa vaiheessa järjestimme ammattilaisten keskustelun. Ammattilaisten keskustelussa kävimme läpi edellisen vaiheen keskeiset löydökset, joiden toivottiin ohjaavan ammattilaisten keskustelua. Kysyimme ammattilaisilta, miten merkitykselliseksi he kokevat esitellyt kysymykset ja mitkä ovat sellaisia kysymyksiä, jotka näkyvät heidän työssään mutta eivät tutkimuksissa. Ammattilaisten ilmiöpöytäkeskusteluun osallistui 12 lapsiperheiden palvelujen ammattilaista. Ammattilaiset valittiin olemassa olevista verkostoista painottaen eri ammattiryhmien edustavuutta. Olemme kuvanneet keskustelun sisältöä tarkemmin toisaalla (Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö, 2021b). Keskustelussa nousi esiin useita katvealueita, joita tutkimuksissa ei ollut käsitelty: maahanmuuttajalapsen palvelujärjestelmässä, erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten tuki sekä konkreettisten hankkeiden vaikutusten arviointi. Keskustelussa ilmeni siis selkeä kuilu tutkijoiden käymään keskusteluun. Keskustelun tuotoksena vedimme yhteen ammattilaisten

keskeiset väittämät, joita hyödynsimme päättäjöpöydän ja politiikkasuositusdokumentin pohjana.

Neljännessä vaiheessa järjestimme päättäjöpöydän, johon kutsuimme koulutuksen päättäjiä eri sektoreilta. Kansanedustajien ja eri ministeriöiden viranhaltijoiden keskustelun vauhdittamiseksi esitelimme tietosynteesiä sekä ammattilaisten nostamia havaintoja perhetaustan ja koulutuksen yhteydestä. Keskustelussa keskityimme siihen, miten tietoa voitaisiin hyödyntää paremmin päätöksenteossa ja mihin päättäjien mielestä koulu- ja palveluyhteistyössä tulisi jatkossa panostaa niin, että perhetaustan yhteys koulutukseen heikkenisi. Keskustelun sisällöstä tiedotettiin Itlan sivuilla, ja keskustelun tuotoksena syntyi politiikkasuosituksia, joissa koottiin yhteen tutkimusnäyttöä suhteessa päättäjien ja ammattilaisten viesteihin (Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö, 2022).

Prosessin aikana keskusteluun perhetaustan ja koulutuksen yhteydestä osallistui yhteensä noin 30 perhetaustaan ja koulutukseen perehtynyttä ammattilaista, tutkijaa ja päättäjää. Lisäksi tavoitimme moninkertaisen joukon aiheesta kiinnostuneita tutkimussynteessillä ja viestimällä muutoin ilmiöpöytien sisällöistä. On kuitenkin liian aikaista arvioida, kuinka laajasti tehty tietosynteesi tavoitti kohdeyleisöä, samoin sitä kuinka monta henkilöä ja päättäjää tavoitettiin ilmiöpöytäprosessin eri vaiheissa.

Miten ilmiöpöytäprosessi edisti dialogia tutkijoiden, ammattilaisten ja päättäjien välillä?

Muokkaamamme versio ilmiöpöytäprosessista rakentui yhden kompleksisen ilmiön ja dialogisuuden ympärille. Tutkijat pohtivat keskeisiä

tutkimusongelmia perhetaustan ja koulutuksen yhteydestä keskustellen. Ammatillaiset jakoivat omia näkemyksiään aiheen käytännön esimerkeistä ja jakoivat empatiaa toistensa kokemuksista. Päättäjät kävivät läpi päätöksen teon haasteita dialogissa. Reflektoimme seuraavassa, miten prosessi edisti dialogia tutkijoiden, ammattilaisten ja päättäjien välillä.

Vaikka ilmiöpöytäprosessissa hyödynnettiin Sofin (Tiedeneuvonnan kehittämishake Sofi, 2021) esittämää prosessia, on syytä korostaa, että kuvattu ilmiöpöytäprosessi erosi siitä merkittävästi. Ensinnäkin tutkittu ilmiö oli valittu ennen prosessin alkua, lisäksi teimme alustavan tutkimuskirjallisuuden kartoituksen ennen yhteydenottoa asiantuntijoihin ja järjestimme keskustelutilaisuuksia tutkijoiden lisäksi ammattilaisille ja päättäjille.

Dialogisuus on välttämätön ehto hankalien yhteiskunnallisten ongelmien ratkomiseksi. Dialogille ja dialogisuudelle on monta määritelmää (Alhanen, 2016). Yleensä sillä kuitenkin tarkoitetaan – erotuksena väittelylle – yhteisen, jaetun merkityksen luomista monista näkökulmista. Keskustelussa siis kootaan osallistujien dialogiin tuomista tiedon palasista yhteistä ymmärrystä. Käyttämämme Ilmiöpöytämenetelmä ei ota suoraan kantaa dialogin käsitteeseen, koska sen ensisijainen tavoite on saada mahdollisimman monipuolinen ja kattava kuva valitusta ilmiöstä, sitä koskevasta tutkimuksesta sekä siihen liitetystä käsitteistä ja myyteistä (Tiedeneuvonnan kehittämishanke Sofi, 2021). Koska kyseessä on kuitenkin ryhmämuotoinen ja ohjattu keskustelu, sovelsimme työskentelyssä väljästi Aarnion (1999), Aarnion ja Enqvistin (2016) ja Ruhalahden (2019) dialogiosaamisen viitekehystä. Dialogiosaamisessa on pohjimmiltaan kysymys siitä, miten yksilöt pystyvät ajattelemaan, toimimaan ja oppimaan yhdessä ja yhteisönä (Aarnio, 1999; Ruhalahti, 2019).

Ilmiöpöydissä halusimme tukea Aarnion (1999) kuvaamaa kognitiivista empatiaa eli taitoa liittyä toisten ajatteluun ryhmämuotoisessa keskustelussa, jota kuvaamme seuraavaksi. Käytännössä tutkija-, ammattilais- ja päättäjät osallistujia pyydettiin valmistautumaan ennakkoon hyvin lyhyillä puheenvuoroilla, jotka edistävät osallistujien välisen keskustelun syntymistä. Osallistujia pyydettiin miettimään kolme ilmiön kannalta keskeistä näkökulmaa, jotka he halusivat nostaa esiin keskustelussa. Ilmiöpöytä-työskentelyn alussa osallistujia pyydettiin ensisijaisesti liittymään toisten puheenvuoroihin ns. popcorn-menetelmällä laajentamalla näkökulmaa tai tuomalla uusia sävyjä keskusteluun. Tämä tarkoittaa, että osallistujat saivat pyytää spontaanisti puheenvuoron koikiessään tarvetta liittyä keskusteluun sen sijaan, että keskustelu olisi edennyt tietyssä vuorojärjestyksessä.

Ilmiöpöytäkeskustelu edisti dialogia esimerkiksi avartamalla tutkijoiden ymmärrystä toistensa tutkimusmenetelmistä ja -havainnoista ja mahdollistamalla omien aikaisempien tutkimushavaintojen peilaamista uusista tulokulmista. Tutkijoiden välisessä dialogissa tutkimushavainnot, jotka pohjautuivat yksittäisiin tutkimusaineistoihin, saivat osakseen rakentavaa ja osaksi myös kriittistä analyysiä, jonka lopputulmana tietopohjan epätäydellinen luonne tuli esiin. Tutkijoiden välinen dialogi toisin sanoin edisti olemassa olevan tietopohjan validointia ja nosti esiin tietoa aukkoja. Koska ilmiöpöytä oli kutsuttu tutkijoita, jotka olivat tehneet tutkimusta käsitteilyssä olevasta ilmiöstä, mahdollisti heidän välisensä dialogi myös tunnetason inspiroitumista yhteisesti merkitykselliseksi koetun ilmiön ratkaisemiseksi. Ilmiön dialoginen käsittely loi tutkijoiden välille jaettavaa kokemusta aihepiirin tutkimuksen yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Myös ammattilaisten ja päättäjien ilmiöpöytäkeskusteluissa syntynyt dialogi avasi keskustelijoiden ymmärrystä käsittelyssä olevan ilmiön eri ulottuvuuksista ja ilmiön ratkaisuun liittyvien haasteiden monilukuisuudesta. Ammattilaisten välisen dialogin keskeinen tavoite oli täydentää tutkijoiden ja systemaattisen kirjallisuuskatsauksen esiin tuomia näkökulmia käytännön toimijoiden arjesta nousevilla havainnoilla. Dialoginen prosessi ilmiöpöydän aikana mahdollistikin havaintojen täydentymisen niin eri kasvuympäristöjen (esim. koulu) kuin palvelujen näkökulmista.

Päättäjien ilmiöpöydän keskeisenä tavoitteena oli pohtia perhetaustan ja koulutuspolun välisen yhteyden kaventamiseen tähtääviä vaikuttavia toimia. Dialogisen prosessin kautta osallistujat ennen kaikkea täydensivät muiden osallistujien esittämiä näkökulmia ja avasivat ratkaisujen implementointiin liittyviä haasteita. Myös ammattilaisten ja päättäjien ilmiöpöydissä havaittiin vahvaa tunnetason inspiroitumista käsittelyssä olevan ilmiön yhteiskunnallisen merkityksen suhteen.

Miksi tarvitsemme tiedon puhdistusta osana tutkimuksen vuorovaikutusta?

Ilmiöpöytäprosessissa keskeinen rooli oli ilmiölähtöisellä tiedon puhdistuksella eli ilmiön keskeisten kysymysten hahmottamisessa ja niiden tutkimusevidenssin arvioinnissa. Vuorovaikutukselle tutkijoiden, ammattilaisten ja päättäjien välillä keskeistä on hallittavan ja koherentin tutkimustiedon luominen käsiteltävästä ilmiöstä eli se, mitä voimme parhaan mahdollisen tutkimuksen avulla kertoa tarkasteltavasta ilmiöstä.

Koimme tutkimusnäytön luomisen koherentiksi ja ymmärrettäväksi etukäteisvaatimuksena tietoaukkojen tunnistamiseen sekä ammattilaisten ja päättäjien keskusteluun. Kokosimme systematisoidun kirjallisuuskatsauksen tutkijoiden ilmiöpöydästä nousseista kysymyksistä. Koherentin kuvan antaminen tutkimuskirjallisuudesta toivottiin jäsentävän ammattilaisten ja päättäjien keskustelua ja kannustavan heitä kommentoimaan tutkimuskirjallisuuden relevanssia näkökulmistaan.

Miten ilmiöpöytäprosessi eroaa muista tiedon syntetisoinnin menetelmistä kuten komiteatyöskentelystä, asiantuntijapaneeleista tai systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta, jossa tutkimustietoa kootaan ja erimielisyyksiä arvioidaan? Toisin kuin näissä malleissa, prosessissa tutkimuskysymyksiä ei ollut valittu etukäteen vaan ne nousivat tutkijoiden keskustelusta. Tutkimuskysymyksiä koskevan näytön arvioivat keskustelun ulkopuoliset tutkijat. Prosessissa reflektointiin myös kysymysten laatua jälkikäteen yksisuuntaisen viestinnän sijaan. Ilmiöpöydissä reflektointiin sitä, kuinka merkitykselliseksi osallistujat kokivat kysymykset siitä, mihin tutkimuksen tulisi keskittyä ja mitkä nyanssit puuttuvat.

Tietosynteesin kokoaminen on haasteellista ja vaatii erityistä asiantuntijuutta, aikaa ja resursseja. Tietosynteesin tekijöillä on vastuu tiedon laadusta. Kuten yksittäiset tutkimukset myös tietosynteesit voivat antaa harhaisen kuva ilmiöstä. Ilmiölähtöisen tietosynteesin haasteet liittyivät tieteenalojen vaihteleviin raportointikäytäntöihin. Tutkimus perhetaustasta ja koulutuksessa koskettaa lukuisia tieteenaloja, kuten kansanterveystiedettä, kasvatustiedettä, sosiologiaa ja taloustiedettä. Näiden tieteenalojen tutkimuksilla on vaihtelevat raportointikäytännöt. Ilmiölähtöisesti valitun tutkimuskirjallisuuden tiedon kuratointiin liittyvä

laadunarviointi on siksi haasteellista. Tässä prosessissa tietosynteesissä tutkimuskirjallisuutta arviointiin vain narratiivisesti koska systemaattinen laadunarviointi koettiin mahdottomaksi tutkimusten heterogeenisyyden vuoksi. Näin ollen tietosynteesi pikemminkin laajensi tietämystä tutkimuskirjallisuuden moninaisuudesta ja keskeisistä kysymyksistä. Tietosynteesi kävi läpi nimettömän vertaisarvioinnin.

Tietosynteesi oli hyödyllinen lähtökohta kartoittaa tutkimuksen ja käytännön sekä tutkimuksen ja päätöksenteon välisiä kuiluja. Käytimme tietosynteesiä välineenä ohjaamaan keskustelua ammattilaisten ja päättäjien pöydässä aloittamalla tilaisuuden lyhyellä luennolla tietosynteesin keskeisistä löydöksistä. Vaikka osallistujat eivät välttämättä kokeneet tietosynteesin kysymyksiä relevanteiksi, auttoi se luomaan keskustelijoille koherentin kuvan aiheen tutkimuksesta, viestimään epävarmuudet sekä hahmottamaan keskeiset metodologiset haasteet. Koulutussektorin päättäjät totesivat, että tietosynteesi loi heille realistisia odotuksia siitä, mihin tutkimus voi jatkossa vastata ja millä varmuudella.

Pohdinta

Tässä puheenvuorossa olemme kuvanneet Iflan käyttämää Ilmiöpöytäprosessia, joka on ilmiölähtöinen ja dialoginen tiedeviestinnän menetelmä. Käytimme menetelmää syntetisoimaan tutkimustietoa perhetaustan ja koulutuksen yhteydestä sekä vauhdittamaan aiheen vuorovai- kutusta tutkijoiden ja päättäjien välillä. Olemme kuvanneet, miten ilmiöpöytäprosessi edisti dialogia tutkijoiden, ammattilaisten ja päättäjien välillä ja miksi tiedon syntetisointi koettiin tärkeäksi.

Seuraavassa esitämme jatkokehitysehdotuksia keskustelujen järjestyksestä ja viestimisestä. Prosessin aikana huomattiin, että keskustelutilaisuuksien järjestystä tulisi uudelleen har- kitta. Tunnistimme ilmiön keskeiset tutkimus- kysymykset tutkijoiden keskustelun pohjalta. Tutkimuskysymyksiksi valittiin kysymykset, joihin oli olemassa tutkimusta, ja jotka voitiin artikuloida selvästi. Ammattilaisten keskuste- lussa huomattiin kuitenkin, etteivät juuri nämä kysymykset olleet tarpeeksi konkreettisia ja merkityksellisiä käytännön työn näkökulmas- ta. Arvioimme, että jatkossa vastaavat keskus- telutilaisuudet olisi hyödyllistä järjestää siten, että tutkijoiden pöytä olisi ensimmäisen sijasta viimeisenä tai toisena. Tämä auttaisi tutkijoita refleктоimaan tutkimusaiheidensa relevanttiutta ja luomaan ideoita uusille tutkimushankkeille. HavaitSIMME myös, että ilmiöpohjaisesta ja ite- ratiivisesta prosessista viestiminen oli hankalaa. Prosessin järjestäjinä jouduimme pohtimaan, mikä on sopivin tapa viestiä kokonaisuudesta ja sen tuottamista osista, kuten yksittäisten kes- kustelun sisällöstä sekä kehittämistarpeista.

Tutkimustietoon tukeutuvan päätöksenteon edellytyksenä on tiivis vuorovaikutus tiedon tuottajien ja hyödyntäjien välillä. Tässä vuoro- vaikutuksessa on kuitenkin monia puutteita, kuten tulee ilmi Suomen tiedeakatemian tie- deneuvonnan kehittämishanke Sofin kartoit- tuksesta (Tiedeneuvonnan kehittämishake Sofi, 2021). Kartoituksessa tulee esiin, ettei tutkijoi- den asiantuntemusta hyödynnetä systemaat- tisesti poliittisessa päätöksenteossa. Muualla on esitetty, että tutkijoilla on vaikeuksia tutki- muksensa ja asiantuntijuutensa kytkemisessä moniääniseen yhteiskunnalliseen keskusteluun (Väliveronon, 2015). Koimme tässä prosessis- sa, että tutkijoilla, ammattilaisilla sekä päättä- jillä on aito halu vuorovaikutukseen. Kuitenkin konkreettisten tuotoksien puute hankaloittaa keskusteluun motivoimista. Kiireiset osallistu-

jat kysyivät, mitä konkreettista keskustelusta syntyy ja miten keskustelu auttaa omissa haasteissa.

Yksittäisten tutkimustulosten merkitys on pieni monimutkaisissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Yksittäiset tutkimukset ovat alttiita harhoille ja virheille. Tiede on luonteeltaan inkrementaalista: tutkittu tieto kumuloituu lukuisista tutkimuksista, jotka kumoavat tai vahvistavat toistensa epävarmoja löydöksiä. Päätöksentekoon tarjolla olevan tiedon määrä on valtava, eivätkä päättäjät erota yksittäisten tutkimusten ”kohinaa” kumulatiivisen tutkimustiedosta syntyvästä tiedosta (Cairney ym., 2016). Päättäjät tarvitsevat siksi synteisiä relevanteista tutkimuksista ja useiden eri alojen asiantuntijoiden joskus myös ristiriitaisista ja epävarmoistakin näkemyksistä (Hellström ym., 2019). Tähän tarpeeseen koemme ilmiöpöytätyyppisen prosessin vastaavaan.

Strategisen tutkimusneuvoston kokemukset nostavat esiin vuorovaikutuksellisen otteen olevan hyödyllistä myös tutkijoille. Korhonen-Kurki kumppaneineen (2022) kuvaa tiedon yhteistuottamista (*co-production*) ja siihen liittyvää prosessia neljässä strategisen tutkimuksen hankkeessa. Kaikki hankkeet raportoivat tutkijoiden ja sidosryhmien tiedon yhteistuottamisen prosesseilla olleen lisäarvoa sekä tutkimuksen että yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta.

On todettava, että strateginen tutkimus on jo kehittänyt lukuisia rakenteita ja menetelmiä, joilla edistetään tietotuotantoa ja dialogisuutta tutkijoiden ja päättäjien yhteisen ymmärryksen lisäämiseksi. Näihin kuuluvat esimerkiksi Ratkaisuja tieteestä -kokonaisuus, joka sisältää Ratkaisujatieteesta.fi-verkkopalvelun, digitaaliset Ratkaisukortit, politiikkasuositukset, Tietokumppanuus-toimintamallin, Saumakohtia-di-

alogit (Suomen Akatemia, 2022). Kuitenkaan näistä rakenteista ei ole systemaattista arvioita.

Yhteenvetona arvioimme, että ilmiöpohjainen ja dialoginen prosessi, jonka ilmiöpöytämalli toteuttaa, vastaa useisiin vuorovaikutuksen haasteisiin. Sitä tulee kuitenkin sekä jatkokehittää että soveltaa kuhunkin ilmiöön sopivaksi. Ilmiöpöytämallia voi hyödyntää ilmiöpohjaisessa tutkimuksen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen vauhdittamisessa: se paitsi vastaa tutkimuskumppaneiden dialogin tarpeeseen auttaa myös tutkijoita hahmottamaan koherentisti tutkimusalueen.

Kirjallisuus

Aarnio, H. (1999). *Dialogia etsimässä: Opettajaopiskelijoiden dialogin kehittyminen tieto- ja viestintätekniistä ympäristöä varten*. [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Tampere University Press.

Aarnio, H., & Enqvist, J. (2016). Uudistettu DIANA-malli kehukseksi digiajan oppimiselle. *Ammatikasvatuksen aikakauskirja*, 18(3), 39–48.

Alhanen, K. (2016). *Dialogi demokratiassa*. Gaudeamus.

Bernelius, V., & Huilla, H. (2021). *Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet*. (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7) <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-761-4>

Cairney, P., & Kwiatkowski, R. (2017). How to communicate effectively with policymakers: Combine insights from psychology and policy studies. *Palgrave Communications*, 3(37). <https://doi.org/10.1057/s41599-017-0046-8>

Cairney, P., Oliver, K., & Wellstead, A. (2016). To bridge the divide between evidence and policy: Reduce ambiguity as much as uncertainty. *Public Administration Review*, 76(3), 399–402. <https://doi.org/10.1111/puar.12555>

Hellström, E., Ikäheimo, H. P., Hakapää, J., Lehtomäki, J., & Saari, M. (2019). *Tiedonkäytön tulevaisuus yhteiskunnallisessa päätöksenteossa*. Sitra. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2019/09/tiedonkayton-tulevaisuus-yhteiskunnallisessa-paatoksenteossa.pdf>

- Hiilamo, A., Helander, J., & Ristikari, T. (2022). *Rapid review: Perhetaustasta kumpuavat erot koulumenestyksessä ja koulutuspoluissa* (Horisontti: Itlan tutkimukset 2022:1) Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022041228463>
- Huttu, T. (2021). Tutkijat pohtivat ilmiöpöydässä perhetaustan vaikutusta koulutuspolkuihin – teemoiksi nousivat väliinpuotoaminen ja valinnanvapaus. *Kasvun tuki*, 2, 11–12. <https://kasvuntuki.fi/aikakauslehti/julkaisut/kasvun-tuki-aikakauslehti-2021/tutkimus-tutuksi2/>
- Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. (2021a). *Samalta viivalta – ratkaisuja lapsiperheköyhyyteen*. <https://itla.fi/samaltaviivalta/>
- Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. (2021b, 10.12.). *Samalta viivalta -ohjelman toisessa ilmiöpöytäkeskustelussa nousi esiin maahanmuuttajataustaisten lasten haavoittuva asema*. [uutinen] <https://itla.fi/samalta-viivalta-ohjelman-toisessa-ilmiopoytakeskustelussa-nousi-esiin-maahanmuuttajataustaisten-lasten-haavoittuva-asema/>
- Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. (2022, 14.6.). *Politiikkasuositus: Lasten yhdenvertaisten koulutuspolkujen saavuttamiseksi tarvitaan kunianhimoisempia toimia*. <https://itla.fi/politiikkasuositus-lasten-yhdenvertaisten-koulutuspolkujen/>
- Karhunen, H., & Uusitalo, R. (2017). 50 vuotta koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 82(3), 296–303. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201706157293>
- Kärkkäinen, T. (2020). *Tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus: Tarkastelussa vaikuttavuuden ilmaukset Suomen Akatemian rahoittamissa tutkimussuunnitelmissa*. [pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020061543184>
- Keski-Petäjä, M., & Witting, M. (2016). *Vanhempien koulutus vaikuttaa lasten valintoihin*. Tieto & trendit. Tilastokeskus. <https://www2.tilastokeskus.fi/443/tietotrendit/artikkelit/2016/vanhempien-koulutus-vaikuttaa-lasten-valintoihin/>
- Korhonen-Kurki, K., Bor, S., Faehnle, M., Kosenius, A.-K., Kuusela, S., Käyhkö, J., Pekkonen, M., Saarikoski, H., & Keskinen, M. (2022). Empirical insights into knowledge-weaving processes in strategic environmental research. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 24(6), 733–748. DOI: 10.1080/1523908X.2022.2044296
- Koskinen, I., Ruuska, M., & Suni, T. (2018). *Tutkimuksesta toimintaan: Tieteentekijän opas viestintään ja vaikuttamiseen*. Art House.
- Muhonen, R. (2018). Vaikutusten mittaamisesta prosessien ja vuorovaikutuksen tukemiseen. *Tiedepolitiikka*, 43(2), 28–34. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-2515381>
- Mustajoki, A. S. (2017). Tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden eettisiä kysymyksiä. *Tieteessä Tapahtuu*, 35(5). <https://journal.fi/tt/article/view/65823>
- Raisio, H., Jalonen, H., & Uusikylä, P. (2018). *Kesy, sotkuinen vai pirullinen ongelma. Tiedon käyttö yhteiskunnallisessa päätöksenteossa*. (Sitran selvityksiä, 139). Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/kesy-sotkuinen-vai-pirullinen-ongelma/>
- Ruhalahti, S. (2019). *Redesigning a pedagogical model for scaffolding dialogical, digital and deep learning in vocational teacher education*. (Acta electronica Universitatis Lapponiensis 257) [väitöskirja, Lapin yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-145-3>
- Suomen Akatemia. (2022). *Ohjelma- ja vaikuttavuustoiminta*. Strateginen tutkimus. <https://www.aka.fi/strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus-pahkinankuoressa/ohjelma--ja-vaikuttavuustoiminta/>
- Tiedoneuvonnan kehittämishanke Sofi. (2021). *Ilmiökartta: Digitaalisen median vaikutukset lapsiin, nuoriin ja ikäihmisiin*. https://acadsci.fi/sofi/ilmiokartta_raportti/
- Väliveronon, E. (2015). Tiedeviestintä ja asiantuntijuus – tutkijoiden muuttuva suhde julkisuuteen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 80(3), 221–232. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015061710385>

TITLE AND KEYWORDS IN ENGLISH:

“Ilmiöpöytä” model to promote the interaction between research and decision-making

KEYWORDS: dialogue, knowledge exchange, science communication